

ОЗ «Мостиський ЗЗСО №1 І-ІІІ ступенів»

**«Сучасні аспекти впровадження педагогічної
спадщини Г.Сковороди в практику
роботи закладу освіти»**

Підготувала вчителька

англійської мови

Гураль Л.І

2022 р.

«Світ ловив мене, та не впіймав...»

Г. Сковорода.

На межі двох періодів історії українського письменства - давнього й нового - височить постать Григорія Савича Сковороди. Те, що залишив він нам у спадок, - це цілюще, життєдайне джерело, з якого черпатимуть наснагу ще десятки нових поколінь. Педагогічна спадщина Г.Сковороди була і залишається актуальною. Його педагогічні ідеї відіграють велику роль у розвитку педагогіки сьогодення. Педагогічна діяльність Сковороди складає теоретичне і методичне підґрунтя для подальшої розробки проблем освіти і виховання педагогами нашого часу. Діяльність просвітителя продовжувала і продовжує привертати до себе увагу істориків, філософів, психологів та педагогів. Вони відзначали багатогранність особистості Г.Сковороди, демократизм і гуманізм його діяльності та підкреслювали, що твори мандрівного вчителя займали вагоме місце серед духовних надбань України. Народний наставник закладав у серця дітей зерна добра, справедливості, віри в краще майбутнє рідного краю, спрямовував їх на добрі вчинки, вчив, що істинна краса людської особистості розкривається в сумлінній розумовій або фізичній красі. Він радив спиратися на принцип української народної педагогіки, головне місце в якій завжди займало виховання людини. Педагогічна справа була покликанням філософа. Він послідовно розвивав мислення учнів, звеличував розум як визначальну основу в духовному житті українського народу.

На думку Сковороди, рушійною силою людської діяльності є думка. Тому й першим об'єктом виховання має бути розум людини. Без розуму людина сліпа, без розуму вона не може стати на правильний шлях, служити народові. Для розвитку розумових здібностей людини необхідно виховувати пам'ять. Проте одного тільки розвитку розуму, одного його збагачення - не досить, бо самі по собі знання ще не становлять доброчесності. Засвоєння знань треба поєднувати з формуванням високих моральних якостей, без яких навчання буде штучним, удаваним, фальшивим. Правильне виховання - в єдності істини і доброчесності, знань і високих моральних поривань. Другим об'єктом виховання є серце людини. Якщо виховання розумових здібностей звернено до інтелекту, то виховання моральних якостей звернено до серця. Треба виховувати чесність, поміркованість, працелюбність, стриманість. Педагогічні ідеали мислителя були тісно пов'язані з його уявленням про майбутнє розумне і справедливе суспільство. Людина цього суспільства матиме високо розвинений інтелект, буде морально чистою, доброю, вдячною людям, фізично-міцною, бадьорою, стійкою, відважною і вольовою в боротьбі за народне щастя.

Велике місце в системі соціально-педагогічних поглядів Сковороди відігравало сократівське «пізнай самого себе», яке український просвітитель

по-своєму розкрив як джерело щастя. «Пізнати себе - значить знайти в собі природну схильність до творчості в тій чи іншій галузі. Про різноманітність таких схильностей людини подбала «премудра природа». Жити у згоді з природою і є, за Сковородою, найбільше щастя. З цієї теорії випливає висока мета для вихователя: всіляко сприяти виявленню й розвитку природних обдаровань дітей і дбати про гармонійне поєднання щастя із щастям всенародним. Пропагуючи ідею щастя людини, Сковорода у своїй педагогічній практиці, у викладанні, в листах до своїх учнів послідовно виховував у них любов і повагу до натхненної творчої праці. Такі погляди Сковороди мали, звичайно, позитивний вплив на молодь, але водночас вони викликали ненависть і осуд з боку влади.

Велике значення Г.Сковорода відводив питанням взаємодопомоги і дружби між учителем і учням. Провідне місце Г.Сковорода відводив спілкуванню та гуманістичній спрямованості стосунків педагога і учня, побудованих на педагогічно-доцільних, творчих, морально-естетичних засадах. Сковорода звертає увагу на виняткове значення поваги і любові педагога до дитини, гуманного ставлення до неї, врахування її запитів, нахилів і прагнень. Тільки щиро люблячи своїх вихованців, педагог може успішно формувати їхнє моральне обличчя, збуджувати і утверджувати в них любов до людей: «...помічати або розуміти, а чим більше хто помічає, тим більше плекає надії, а чим більше плекає надії, тим полум'яніше любить, з радістю творить добро в якнайширшому, наскільки можливо, обсязі, безмежно і безмірно».

Чуйність, гуманність, чесність можуть бути виховані тільки людиною, якій самій притаманні ці якості. Ефективність розумового розвитку учнів просвітитель ставить у пряму залежність від підготовленості вчителя, його освіченості. Будучи прекрасним педагогом, філософ професію вчителя вважав найгуманнішою і найпотрібнішою людям. У багатющій епістолярній спадщині просвітителя є багато цінних думок про педагогічну працю. Вчителя Г.Сковорода порівнював з дбайливим садівником, який, активно втручаючись у природний хід розвитку вихованця, веде його наперед наміченим шляхом. Професію вчителя порівнював також і з лікарською, бо вважав і вчителя і лікаря служителями природи, які не повинні бути пасивними. Адже і один і другий мають дбайливо оберігати людину від різних негативних впливів та обставин, стежити, щоб її розвиток відбувався правильним шляхом.

Сковорода вимагав від учителів уважного вивчення нахилів і здібностей своїх учнів, що виявляються й закріплюються у процесі праці, діяльності. Адже людина утверджується дією і працьовитістю. Тому вчитель - це пасивний спостерігач самовиявлення природи дитини. Його завдання, - пізнавши природні задатки учня, розвивати їх, цілеспрямовано діяти в напрямку високої мети - виховання щасливої, вільної і творчої особистості.

Учитель повинен любити науку і прищеплювати цю любов своїм учням: «Довго сам учись, якщо хочеш учить других», - бо справа навчання і виховання вимагає особливих знань. Тут доречно сказати і про те, яку велику роль у спілкуванні з учнями та в їх навчанні Г. Сковорода відводив слову, яке, на його думку, зможе допомогти в розкритті суті явищ, у засвоєнні знань. Добре слово, на думку Г. Сковороди, сіє в серці вихованця любов, радість і мир, зле слово «розливає жовч», зміїну отруту, мучить душу. Поряд зі школою, виховання дітей є головним обов'язком батьків. Саме вони, насамперед, давши життя, повинні навчити дітей добра. «Батьки, -- на його думку, -- це найкращі вчителі.» Якщо батьки не виконують своїх обов'язків перед дітьми, то стають винуватцями всіх їхніх бід. Навчання і виховання має бути ненав'язливим, тактовним, але послідовним і системним.

В системі педагогічних поглядів Сковороди важливе місце займають питання мови - і як будівного матеріалу літератури, і як основного знаряддя вчителя, засобу його спілкування з учнями. Важливе значення у вихованні підростаючої людини має також принцип народності, який може обмежуватися навчанням дітей рідною мовою, оскільки народність зумовлена історичними особливостями життя, його укладом, культурою, ментальністю. Зважаючи на це, кожен «повинен узнати свій народ і у народі себе».

Прагнучи до навчання рідною мовою, вчений часто використовував як і у процесі навчання, так і в бесідах під час індивідуального навчання українські слова, близькі й зрозумілі учням. Особливо прагнув прищепити учням любов до науки, вважаючи «загубленим часом той», який «не використовується на навчання». Вчитель повинен безперервно самовдосконалюватись, а для цього він має бути нерозривно пов'язаним із народом, бо саме в народній педагогіці зможе знайти відповіді на корінні питання навчання і виховання.

Особливу увагу Г.Сковорода приділяє естетичному вихованню учнівської молоді. Окреме місце відводив театральному мистецтву, як одному з педагогічних методів виховного впливу на молоду особистість. Він стверджував, що навчати людину може тільки прекрасне. Як всебічно розвинений і талановитий педагог, Г.Сковорода широко впроваджував у свою роботу з дітьми народні пісні. Звертаючись до українських звичаїв та обрядів, він влаштовував для дітей народні свята із використанням сопілок та хорового співу. Під час музичних уроків у супроводі органу Г.Сковорода прищеплював уміння і навички виконання багатоголосної музики, розвивав музичні здібності учнів. А пізніше думку Сковороди про велике освітньо-виховне значення народних пісень розвивав К.Д.Ушинський (педагог і правознавець), доводячи, що поетичні надбання народу є невичерпним матеріалом «для найвитонченішого розвитку найблагородніших і найніжніших почуттів у серці молодого покоління. Гаряче закликав просвітителів вивчати художню літературу. Він розглядав її як джерело істинно людської радості і як важливий засіб

пізнання людиною самого себе і навколишньої дійсності; знання літератури відкриває шлях до кращого опанування інших наук. Сам він глибоко й всебічно знав вітчизняну літературу, твори письменників Стародавньої Греції і Риму, читав нових західноєвропейських авторів.

У часи Сковороди навчання зводилось в основному до механічного заучування текстів підручників і відзначалось суворою дисципліною. Великий мислитель висуває нову систему принципів і методів навчання, порад про розвиток «натури» дітей, їхніх природних нахилів і здібностей. Вивчати задатки і нахили дитини можна й треба в її іграх, забавах, заняттях, праці. Просвітитель постійно вимагав враховувати вікові особливості дітей та їхні індивідуальні якості. Сковорода надає важливого значення ролі педагогічної науки, вихователя, школи, твердячи, що той, хто бажає навчати інших мудрості життя, повинен довго навчатися сам, мати необхідний моральний авторитет вчителя, вміти поєднувати слово і діло. Джерелом усіх знань він вважав досвід, практику, життя. Сковорода відстоював принцип свідомого засвоєння знань. Він вважав, що знання потрібно здобувати не лише з книжок і пояснень учителя, а й з навколишньої дійсності, в спілкуванні з природою та в процесі практичної діяльності. Тільки тоді знання стають міцними й цінними, коли знаходять своє практичне застосування.

Висновок.

Педагогічні погляди Г.С.Сковороди тісно пов'язані з його соціальним та етичними поглядами. Він захоплювався гуманізмом античного світу, завжди високо ставив людину. Мета виховання, на думку Сковороди, заключається у формуванні мислячої, освіченої, чуйної людини шляхом самопізнання. Він цінує силу духу і силу думки. Силу духу дає людині наука. Одним із педагогічних принципів Г.Сковорода вважав врахування природних здібностей дитини та її природжених індивідуальних нахилів.

Педагогічні ідеї Г.Сковороди знаходять своє віддзеркалення і в контексті Нової української школи. Сковорода першим в історії української педагогічної думки висунув ідею природного виховання. Він був прихильником гуманістичного підходу у вихованні, прагнув до формування мислячої, чуйної, освіченої людини зі світлим розумом і гарячими почуттями, яка б жила на благо народу. Виховання людини, вважав він, повинно бути в родинних стосунках з її природою. Він першим у вітчизняній педагогіці поставив у центр уваги почуття дитини, її стосунки зі світом, її справи.

Педагогічні погляди Г.С.Сковороди є прогресивним соціально-педагогічним явищем, у якому органічно поєднуються теоретичні ідеї та багатогранний досвід громадсько-просвітницької діяльності. Спадщина педагога-наставника відзначається високим рівнем духовності, демократизмом і гуманізмом. Вона спрямована на національне виховання і освіту, самопізнання

та самореалізацію особистості з її природними здібностями, обдаруваннями та покликанням. Великого значення надавав вихованню любові до праці, самодіяльності учнів, керівній ролі батьків і педагогів.